

APSTIPRINĀTS
ar Izglītības un zinātnes ministrijas
2003. gada 3. jūnijs
rīkojumu Nr. 262

PROFESIJAS STANDARTS

Reģistrācijas numurs PS 0176

Profesija

Psihologa asistents

Kvalifikācijas līmenis

5

Nodarbinātības apraksts

Psihologa asistents strādā organizācijā un sniedz psiholoģiskos pakalpojumus invalīdiem un/vai grupai un/vai organizācijai tikai psihologa - supervizora, pārraudzībā, psihologa pārraudzībā psihologa asistents veic psiholoģisko izpēti un izvērtēšanu, konsultēšanu, psiholoģisko rehabilitāciju krīžu un traumu gadījumos, veicina psiholoģisko adaptāciju un attīstību. Psihologa asistents patstāvīgi veic zinātniskos pētījumus, tos prezentē un rūpējas par savu profesionālo izaugsmi izvēlētajā jomā - skolas, klīniskajā, sociālajā, organizācijas / darba, juridiskajā u.c. psiholoģijā. Atkarībā no izvēlētas darbības jomas, kompetences un pārrauga akcepta psihologa asistents lieto jomai specifiskās zinātniski pamatotās izpētes un izvērtēšanas, konsultēšanas, rehabilitācijas, adaptācijas un attīstības veicināšanas metodes un sniedz citus psiholoģiskā rakstura pakalpojumus, ievērojot psihologa darba ētiku.

Pienākumi un uzdevumi

Dažādu psiholoģijas nozaru psihologa asistenta pienākumi un uzdevumi ir līdzīgi, atšķiras šo uzdevumu veikšanai izvēlētās metodes, izpētes priekšmets (personības iezīmes, intelektuālās spējas u.c.) un objekts (indivīds, grupa un/vai organizācija). Izvēli nosaka katras psiholoģijas nozares teorijas un prakse. Visus turpmāk minētos pienākumus un uzdevumus, izņemot 6. - 8., psihologa asistents veic tikai supervizora pārraudzībā. Psihologa asistents var pildīt asistenta funkcijas gan klīniskam, gan skolas, gan organizācijas psihologam u.c. praktiski strādājošiem psihologiem atkarībā no viņa izglītības apgūto izvēles kursu ietvaros studiju laikā. Par supervizoru var būt psihologs ar atbilstošu kvalifikāciju un sagatavotību, kas piekritis veikt šo darbu.

Pienākumi	Uzdevumi
1. Ievērot psihologa darba ētiku.	1.1. Informēt klientus, darba devēju un citus speciālistus par psihologa darba ētikas principiem. 1.2. Darba konfliktsituācijās rīkoties atbilstoši psihologa ētikas kodeksa prasībām, pirmām kārtām par to informējot supervizoru.
2. Psiholoģiskā izpēte un izvērtēšana (indivīda, grupas un/vai organizācijas).	2.1. Noteikt izpētes mērķi. 2.2. Izvēlēties atbilstošas izpētes metodikas, izveidot izpētes plānu. 2.3. Veikt datu ievākšanu, apstrādi, analīzi un interpretāciju. 2.4. Noformēt iegūtās izpētes rezultātus un secinājumus. 2.5. Pārrunāt gūtās atziņas par klientu ar supervizoru. 2.6. Izskaidrot gūtās atziņas klientam saprotamā veidā.
3. Psiholoģiskā konsultēšana (indivīda, grupas un/vai organizācijas).	3.1. Ievākt un apkopot informāciju par problēmu. 3.2. Noteikt konsultēšanas mērķi un izstrādāt konsultāciju plānu. 3.3. Izvēlēties atbilstošas konsultēšanas metodes. 3.4. Pārrunāt 3.2. - 3.3. punktus ar supervizoru. 3.5. Vadīt konsultēšanas procesu. 3.6. Pārrunāt konsultēšanas procesu ar supervizoru. 3.7. Pārrunāt un izskaidrot klientam konsultēšanas procesu un tā rezultātus.
4. Psiholoģiskās adaptācijas un attīstības veicināšana*	4.1. Precizēt informāciju par klienta problēmu (izvērtēt dezadaptācijas iemeslus). 4.2. Noteikt adaptācijas vai attīstības veicināšanas programmas mērķi un izstrādāt plānu. 4.3. Sadarboties ar citiem programmā iesaistītajiem citu nozaru speciālistiem. 4.4. Pārrunāt programmu ar supervizoru. 4.5. Realizēt programmu. 4.6. Novērtēt izmaiņas kopā ar supervizoru.
5. Psiholoģiskā rehabilitācija pēc traumas un krīžu gadījumos **	5.1. Sadarbībā ar supervizoru izvērtēt traumas un/vai krīzes psiholoģiskās sekas un noteikt rehabilitācijas mērķus. 5.2. Izvēlēties atbilstošas rehabilitācijas metodes. 5.3. Sadarbībā ar supervizoru un citiem speciālistiem veikt rehabilitācijas pasākumus. 5.4. Novērtēt izmaiņas.
6. Profesionālā izaugsme	6.1. Piedalīties zinātniskajās un zinātniski praktiskajās konferencēs, semināros,ursos, sociālpsiholoģiskajos termiņos. 6.2. Sekot jaunumiem profesionālajā literatūrā un piedalīties personīgā psihoterapijā. 6.3. Regulāri piedalīties supervīzijas nodarbībās.

7. Zinātniskā pētījuma veikšana psiholoģijā	7.1. Noteikt pētījuma problēmu un mērķi. 7.2. Formulēt tematu un analizēt zinātnisko literatūru. 7.3. Formulēt pētījuma hipotēzi vai pētījuma jautājumu. 7.4. Izvēlēties pētījuma metodes, shēmu (dizainu), izlasi un izstrādāt plānu. 7.5. Ievākt datus. 7.6. Apstrādāt, analizēt un interpretēt datus. 7.7. Rakstiski apkopot pētījuma rezultātus un secinājumus un tos prezentēt.
8. Psiholoģiskās izpētes datu bāzes veidošana	8.1. Saglabāt un sistematizēt psiholoģiskās izpētes materiālus. 8.2. Ievērojot konfidencialitāti un brīvprātības principu, sagatavot psiholoģiskās izpētes materiālus Latvijas kopīgo datu bāžu veidošanai (piemēram, testu standartizācijai).

* šis pienākums ir vairāk skolu un klīnisko psihologu asistentu kompetencē.

** šis pienākums ir tikai klīnisko psihologu asistentu kompetencē.

Īpašie faktori, kas raksturo darba vidi

Organizatoriskie - darbs tiek veikts individuāli, pāri vai darba grupā. Psihologa asistents veic savus pienākumus supervizora pārraudzībā.

Darba vietas iekārtojums - psihologa asistentam individuālo un grupu konsultāciju vajadzībām ir nepieciešams speciāli iekārtots savs darba kabinets (no ārējiem trokšņiem izolēts), ar vismaz vienu galdu, ērtiem krēsliem, vēlams dators, materiālu glabāšanai - slēdzams skapis. Psihologa asistenta darbam ir nepieciešams psiholoģiskās izpētes metodikas, citi darba materiāli, un aprīkojums atkarībā no profesionālās darbības jomas.

Fizikālie - nav.

Bioloģiskie - nav.

Ķīmiskie - nav.

Īpašas prasības uzdevumu veikšanai

Komplīcētu psiholoģiskās izpētes un izvērtēšanas, konsultēšanas un rehabilitācijas metožu lietošanai nepieciešams oficiāls dokuments, kas aplecina psihologa asistenta sagatavotību, ja attiecīgās metodes nav apgūtas profesionālo studiju programmu ietvaros apmācīta speciālista vadībā.

Prasmes

Kopīgo un specifisko prasmju darījuma veidošanas princips:

- Kopīgās prasmes ir prasmes, kas tiek izmantotas vairākās psiholoģijas jomās (skolu, klīniskā, sociālajā, organizāciju/darba, u.c. psiholoģijā) vai arī veido specifisko prasmju bāzi jeb pamatu, bez kuru apguves nevar turpināt profesionālās darbības jomām specifisko prasmju apguvi.
- Specifiskās prasmes ir prasmes, kas pēc nosaukuma ir līdzīgas vairākām psiholoģijas nozarēm, bet pēc satura ir specifiskas, atbilstošas šo psiholoģijas nozaru teorētiskajiem pamatiem, praksei un klienta veidam. Svarīgākās šīs prasmes psihologa asistents turpina pilnveidot supervizora pārraudzībā darba procesā.

Kopīgās prasmes nozarē	Specifiskās prasmes Profesijā	Vispārējās prasmes/spējas
<ul style="list-style-type: none"> • Izvēlēties atbilstošu saziņas veidu ar dažāda vecuma un sociālo grupu pārstāvjiem. • Lietot dažādus saskarsmes paņēmienus. • Novērtēt klienta* apkārtējās vides faktorus, kultūras un sociālās iezīmes. • Atpazīt klienta personības iezīmju un psihisko stāvokļu izpausmes uzvedībā. • Balstīt savu profesionālo darbību uz zinātniski pamatotām psiholoģijas teorijām. • Kritiski izvērtēt dažādu metožu validitāti un ticamību. • Ievērot profesionālo ētiku un psihohigēnu. • Iegūt psiholoģisku informāciju, adekvāti izmantojot dažāda veida psiholoģijas metodes (novērošana, aptauja, testēšana, intervija u.c.). • Apkopot, analizēt un interpretēt psiholoģiska rakstura informāciju, konsultējoties ar supervizoru. • Izstrādāt pētījuma projektus psiholoģijā un tos realizēt. • Rakstīt zinātniska pētījuma pārskata darbu/rakstu. • Lietot datu statistikās apstrādes un analīzes datorprogrammas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Veidot kontaktu ar klientu* • Intervijā noteikt klienta vajadzības. • Izvēlēties psiholoģiskās izpētes metodes atbilstoši klienta izpētes vajadzībām. • Veikt klienta psiholoģisko izpēti / izvērtēšanu. • Pārrunāt un izskaidrot psiholoģiskā rakstura informāciju klientam saprotamā veidā. • Izvērtēt savu profesionālo kompetenci konkrētu uzdevumu veikšanai. <p>Supervizora uzraudzībā</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izvēlēties psiholoģiskās konsultācijas metodes atbilstoši klienta risināmajai problēmai. • Sniegt klientam psiholoģisku konsultāciju, ja to ir iespējams veikt psihologa asistenta kompetences robežās. • Novērtēt psiholoģiskās konsultācijas rezultātu. • Veikt klienta psiholoģisko rehabilitāciju ** • Pamatot psiholoģiskās izpētes, konsultēšanas un rehabilitācijas ** metožu izvēli. • Izstrādāt klienta adaptācijas vai attīstības programmu sadarbībā ar citiem speciālistiem un to realizēt. • Novērtēt klienta psiholoģiskās izmaiņas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Saskarsmes prasmi. • Veikt darbu individuāli. • Sadarboties komandā / grupā. • Plānot, organizēt un vadīt izpildāmos darbus un noteikt to prioritātes. • Plānot, organizēt un vadīt profesionālās grupas darbu. • Pārliecināt citus un argumentēt savu viedokli. • Izmantot informācijas avotus un atlasīt nepieciešamo informāciju. • Noformēt, sistematizēt un glabāt lietišķos dokumentus. • Jaunrades un pētniecības prasmes. • Risināt konfliktsituācijas. • Ievērot vispārīgos ētikas principus. • Ievērot darba drošības un higiēnas prasības. • Spēt sazināties latviešu valodā un apgūtā svešvalodā. • Pilnveidot profesionālās zināšanas un prasmes tālākizglītības procesā. • Pieņemt lēmumus un uzņemties atbildību. • Prezentēt informāciju par noteiktu tematu, izskaidrot to citiem (mutiski un rakstiski). • Lietot datoru informācijas glabāšanai un apstrādei.

* klients var būt indivīds, grupa vai organizācija.

** rehabilitācijas metodes lieto klīniskajā psiholoģijā.

Zināšanas

Zināšanas	Zināšanu līmenis		
	Priekšstats	Izpratne	Pielietošana
Psiholoģijas nozares un profesionālās darbības jomas			
Kvantitatīva un kvalitatīva pētījuma metodoloģija un metodes psiholoģijā			
Statistikas datu apstrādes un analīzes metodes (vienkāršās un multivariatīvās).			
Psihes bioloģiskie pamati.			
Vispārīgā psiholoģija.			
Psiholoģijas vēsture.			
Psihologa ētika.			
Kognitīvā psiholoģija			
Neiropsiholoģija			
Attīstības psiholoģija			
Sociālā psiholoģija			
Personības psiholoģija			
Diferenciālā psiholoģija			
Pedagoģiskā / mācību psiholoģija ^a			
Organizāciju psiholoģija ^b			
Darba psiholoģija ^b			
Klīniskā / patopsiholoģija			
Veselības psiholoģija ^c			
Ģimenes psiholoģija ^c			
Psiholoģiskā konsultēšana			
Psihometrika			
Psiholoģiskās izpētes un izvērtēšanas metodes			
Zinātnisko rakstu darbu izstrāde			
Svešvaloda			
Informātikas pamati			
Darba likumdošana ^b			
Ekonomikas pamati ^b			
Cilvēktiesību pamati			
Filozofijas pamati			
Citu psiholoģijas nozaru kursi			

^a šīs zināšanas ir vairāk nepieciešamas to psihologu asistentiem, kas strādās skolā.

^b šīs zināšanas ir vairāk nepieciešamas to psihologu asistentiem, kas strādās organizāciju / darba psiholoģijā.

^c šīs zināšanas ir vairāk nepieciešamas klīnisko un skolas psihologu asistentiem.

^d šīs zināšanas ir vairāk nepieciešamas to psihologu asistentiem, kas strādās specifiskās psiholoģijas nozarēs (juridiskajā vides, sperta psiholoģijā u.c.).

Papildprasība profesijas standarta apguvei

Profesijai atbilstošo zināšanu un prasmju apguvei atbilstošās izglītības programmās nepieciešami ne mazāk kā 4 gadi (160 kr. Punkti), tai skaitā 26 kredītpunktu apjomā jāietver prakse psihologa supervizora pārraudzībā. Prakses apjoms noteikts saskaņā ar Latvijas Republikas MK noteikumu Nr. 481 prasībām un to rekomendē Eiropas Psihologu Asociāciju Federācijas izstrādātie vadošie

norādījumi Eiropas psihologa diplomam, kā arī to atzīst kā atbilstošu prasību šī Latvijas psihologa asistenta profesijas standarta izstrādes grupa. Psihologa supervizora pienākums var veikt tikai psihologs ar atbilstošu profesionālo izglītību (skat. psihologa profesijas standarts), vismaz 3 gadu darba pieredzi psihologa pienākumu veikšanā un sagatavotību supervizora pienākumiem.

Profesijas standarta izstrādes darba grupas sastāvs

- Malgožata Raščevska, darba grupas vadītāja, Dr.psych.asoc.prof., Latvijas Universitātes Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes, Psiholoģijas nodaļas vadītāja;
- Inga Ezera, darba grupas sekretāre, Mg. psych., Latvijas organizācijas psihologu biedrības deleģētā pārstāve;
- Ilāna Ekbauma, Mg.psych., Latvijas organizāciju psihologu biedrības valdes priekšsēdētāja;
- Ludmila Kaļiņņikova, Dr. psych., Psiholoģijas augstskolas docente, Attīstības psiholoģijas katedras vadītāja, Profesionālo psihologu asociācijas biedre;
- Natālija Šmeļova, Psiholoģijas augstskolas lektore Psiholoģiskās un psihiatriskās palīdzības konsultatīvā centra vadītāja, Psiholoģijas un psihiatrijas konsultāciju centra psiholoģe;
- Guntis Tomsons, Starptautiskā praktiskās psiholoģijas institūta vice-rektors;
- Tamāra Čaikovska, Starptautiskais praktiskās psiholoģijas institūts, Praktisko psihologu asociācijas deleģētā pārstāve;
- Kristīne Maslovska, Mg. psych., Latvijas Psihologu Apvienības valdes priekšsēdētāja, Valsts policijas Psiholoģiskā dienesta psiholoģe;
- Anda Kauliņa, Mg. psych., RPIVA Psiholoģijas profesionālās studiju programmas direktore;
- Inese Platpīre, Mg. psych., Latvijas skolu psihologu asociācijas priekšsēdētāja, Rīgas kultūras skolas psiholoģe;
- Ingūna Upzare, Mg. psych., Rīgas Skolu valdes psiholoģiskā dienesta vadītāja;
- Evija Strika, Mg. psych., Klīnisko psihologu asociācijas deleģētā pārstāve, BOV SIA "Psihiatrijas centrs" vecākā psiholoģe;
- Anda Upmane, Mg. psych., Latvijas Universitātes Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes Psiholoģijas nodaļas Psihologa asistenta profesionālās programmas direktore.

Profesijas standarta eksperti

- Vineta Silkāne, Latvijas Psihologu apvienības valdes locekle, Latvijas Klīnisko psihologu asociācijas valdes locekle, klīniskā psiholoģe;
- Anita Pipere, Daugavpils Universitātes Psiholoģijas katedras asociētā profesore, Dr. psych.